

Poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko

Źródło: dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym zmienia się wpływ środowiska geograficznego na działalność człowieka, a także działalność człowieka na środowisko geograficzne. Relacja ta była różnie postrzegana na przestrzeni dziejów i rozmaicie interpretowana przez przedstawicieli różnych poglądów filozoficznych. A jaki jest twój pogląd na tę kwestię? Czy w relacji człowiek – środowisko któryś z tych elementów należy określić jako nadrzędny? A może postrzegasz tę relację jako współoddziaływanie elementów równoważnych?

Twoje cele

- Omówisz różne poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko.
- Wskażesz, w jaki sposób poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko zmieniały się w czasie.
- Wskażesz autorów związanych z wybranymi poglądami filozoficznymi na relacje człowiek – środowisko.

Przeczytaj

Postęp technologiczny, liczne odkrycia i wynalazki, bogacenie się społeczeństw, wiedza na temat naturalnych zjawisk i procesów pozwalają na pokonanie wielu barier środowiskowych. Jednak człowiek nie jest w stanie całkowicie uniezależnić się od środowiska i kształtować go zgodnie z własną wolą.

Są różne poglądy na temat relacji człowiek – warunki naturalne. Największą popularność zyskały: **nihilizm** geograficzny, **determinizm** geograficzny i **posybilizm** geograficzny.

Nihilizm geograficzny głosi, że zależności między życiem człowieka i naturą nie istnieją lub istnieją w minimalnym stopniu:

- środowisko nie ma wpływu na rozwój gospodarczy,
- ludzkość osiągnęła tak wysoki stopień rozwoju, że może uniezależnić się od warunków przyrodniczych i kształtować je według swoich zamierzeń,
- człowiek bez ograniczeń może korzystać z zasobów naturalnych środowiska.

Determinizm geograficzny:

- środowisko jest podstawowym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego, przy czym nadrzędną rolę odgrywa klimat,
- człowiek jest całkowicie uzależniony od warunków przyrodniczych,
- zróżnicowany poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wynika ze zróżnicowanych warunków środowiskowych.

Posybilizm geograficzny:

- zakłada wzajemne oddziaływanie i równowagę między środowiskiem a człowiekiem,
- ludzkość korzysta w sposób umiarkowany z zasobów naturalnych, lecz nie jest całkowicie zależna od środowiska, może je bowiem zmieniać i kształtować w celu poprawy warunków życia,
- przywiązuje wagę do interakcji człowiek – środowisko.

Nurt ekofilozoficzny

Głęboka ekologia wywodzi się z nurtu filozoficznego powstałego na początku lat 70. XX w., który następnie przekształcił się w ruch społeczny. Jej założycielem był norweski filozof

Arne Naess (1912–2009), znawca myśli Spinozy i Gandhiego, działacz na rzecz zachowania bioróżnorodności obszarów dzikich. Nurt głębokiej ekologii powstał jako wyraz sprzeciwu i rozczarowania wobec postępującej degradacji środowiska naturalnego oraz dominującego w głównym nurcie kultury zachodnioeuropejskiej konsumpcjonizmu. Filozofię głębokiej ekologii określa się jako radykalną, gdyż diagnozuje ona przyczyny kryzysu ekologicznego, sięgając do samych jego korzeni. Innymi słowy głęboka ekologia analizuje kulturowe źródła problemów współczesnego świata i dąży do ich przezwyciężenia, nie zadowolając się wyłącznie doraźnymi rozwiązaniami takimi jak akcje sprząwania świata czy inne powierzchowne działania.

Janusz Korbel – znany i ceniony działacz ekologiczny

Źródło: Zubron, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, domena publiczna.

Janusz Korbel to działacz ekologiczny, dziennikarz i fotograf. W 1987 roku wraz z grupą przyjaciół założył nieformalną „Pracownię Architektury Żywej”. Jej celem było promowanie założeń głębokiej ekologii w Polsce. Janusz Korbel był jednym z inicjatorów akcji „Pień pod Sejmem” w 1994 roku, dzięki której opinia publiczna zwróciła uwagę na potrzebę ochrony Puszczy Białowieskiej. Międzynarodowa akcja BISON (od Białowieża International Solidarity Network), której Korbel był współorganizatorem, zaowocowała powołaniem zespołu Prezydenta RP ds. ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Puszczy Białowieskiej w 2006 roku.

Słownik

nihilizm

filoz. termin wprowadzony przez F.H. Jacobiego na oznaczenie skrajnego idealizmu teoriopoznawczego; obecnie nihilizmem określa się poglądy negujące istnienie bytów substancjalnych (nihilizm metafizyczny), prawdziwość ludzkiego poznania (nihilizm

poznawczy, sceptycyzm), wartość moralną postępowania (nihilizm etyczny, inaczej amoralizm), zobowiązania jednostki względem społeczeństwa (nihilizm społeczny, pokrewny anarchizmowi) oraz sens uprawiania kultury (nihilizm kulturalny, dekadentyzm)

Źródło: *Encyklopedia PWN*

determinizm

filoz. pogląd, zgodnie z którym zajście każdego zdarzenia (zjawiska) jest wyznaczone jednoznacznie przez zdarzenie (zjawisko) poprzedzające je w czasie; stanowi zasadę wyjaśnienia prawidłowości i przewidywania zdarzeń (zjawisk); przeciwieństwo indeterminizmu

Źródło: *Encyklopedia PWN*

posybilizm

filoz. pogląd, który zakłada, że środowisko przyrodnicze poszczególnych obszarów oferuje wiele możliwości (fr. *possibilités*, stąd nazwa kierunku) rozwoju ludzkiej działalności, spośród których człowiek dokonuje wyboru tych form, które mu odpowiadają

Źródło: *Encyklopedia PWN*

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Na podstawie poniższej grafiki interaktywnej przeanalizuj wybrane czynniki wpływające na poprawę relacji człowiek – środowisko. Opisz, dlaczego w skali globalnej nie stosuje się powszechnie ekologicznych rozwiązań w gospodarce.

Polecenie 2

Na podstawie dostępnych informacji wymień i opisz działania Twojej lokalnej społeczności wpływające na poprawę relacji człowiek- środowisko. Opisz czy według Ciebie da zrobić się więcej w Twojej okolicy/gminie/mieście na rzecz środowiska, wymień te sposoby.

Audiobook

Polecenie 1

Po zapoznaniu się z nagraniem określ, czym jest świadomość ekologiczna.

Polecenie 2

Scharakteryzuj postawę egocentryczną i dialogiczną (ekocentryczną) w kontekście ekologii i dbałości o środowisko przyrodnicze.

Ekofilozofia jest samodzielną nauką filozoficzną, która charakteryzuje się określoną epistemologią i metodologią. W centrum jej zainteresowania znajduje się środowisko przyrodnicze, a w szerszym ujęciu – cały ekosystem ziemski wraz z otoczeniem.

Zasadniczym przedmiotem tej nauki są pogłębione rozważania nad aktualnym stanem środowiska, jego przemianami i oddziaływaniem na siebie nawzajem człowieka i środowiska. W koncepcji ekofilozofii życie i zdrowie człowieka stanowią najwyższą wartość.

Profesor Włodzimierz Tyburski o ekofilozoficznym projekcie Alberta Schweitzera, francusko-niemieckiego duchownego luterańskiego i filozofa, pisze w następujący sposób:

„Swój program moralny nazwał on etyką czci dla życia. Jej adresatem był nie tylko człowiek, ale wszystkie istoty żywe, które etyka ta podnosi do rangi bliźniego. Kto respektuje jej ogólną zasadę, temu bliskie jest pragnienie, aby cudzą wolę życia uszanować na równi z własną wolą życia. Etyka Schweitzera głosiła przekonanie, że we wszelkim działaniu należy się liczyć z cierpieniem nie tylko ludzi, ale także i zwierząt, więcej – uważał, że niszczenie życia i szkodzenie mu jest w każdych okolicznościach złem. Dopiero poprzez uznanie tych zasad dochodzimy do prawdziwego człowieczeństwa. Schweitzer stwierdzał, że tradycyjna etyka, skierowana wyłącznie ku człowiekowi, już nie wystarcza. Potrzebna jest etyka globalna o wiele bardziej elementarna i o wiele bardziej głębsza, która zakresem swej reglamentacji obejmuje świat pozaludzki, wszelkie formy życia”.

Filozof zdecydowanie wskazywał na potrzebę uważnego podejścia do dbałości nie tylko o życie ludzkie, ale także o opiekę nad światem zwierząt i roślin. Dowodził, że etyka nie może skupiać się tylko na ludzkiej egzystencji, gdyż człowiek nierozzerwalnie funkcjonuje w środowisku naturalnym. W artykule Włodzimierza Tyburskiego czytamy również, że:

„Do innego zasobu argumentacyjnego sięga w swej filozofii dialogu Martin Buber (1878–1965), uzasadniając potrzebę rozszerzenia osobowej relacji Ja–Ty również na świat przyrody. W przekonaniu filozofa nawiązanie partnerskiego dialogu człowieka z przyrodą pozwoli ujawnić wiele dotąd niedostrzeganych wartości. Postawa dialogu Bubera ma teologiczne uzasadnienie (związane z tradycją chasydzką). Bóg – powiada Buber – przemawia przez wszystko, co istnieje; odwrócenie się człowieka od świata jest w istocie odwróceniem się od Boga. Materia, cały świat przyrody ożywionej i nieożywionej istnieją po to, aby człowiek obcował z nimi, a poprzez nie obcował z Bogiem. Za pośrednictwem dialogu człowieka ze światem przyrody toczy się dialog człowieka z Bogiem. »Ten, kto naprawdę wychodzi do świata, wychodzi do Boga«. Wszystko, co istnieje, każde stworzenie, nie jest przeszkodą do Boga, ale drogą prowadzącą ku niemu. W filozofii Bubera postawa egocentryczna, monologiczna, wyrażająca się tylko w Ja i traktująca świat zewnętrzny w kategoriach przedmiotowo-uitylitarnych, zostaje zastąpiona postawą dialogiczną, nastawioną na bezpośredni kontakt z Ty, na życie w obecności innego bytu i w związku z nim”.

Ekologiczna myśl filozoficzna na przestrzeni wieków dążyła do zmiany postaw i rewizji koncepcji hierarchii wartości, gdzie rozwój cywilizacji stawiano ponad światem naturalnym. Udowodniano, że związek człowieka ze środowiskiem musi opierać się na zasadzie równowagi. Tylko współistnienie na równych prawach pozwala na etyczne działania w zakresie troski nie tylko o los człowieka, ale także o naturę, bez której nie jesteśmy w stanie funkcjonować. Egzystencja społeczeństwa musi być oparta na dbałości o zasoby naturalne, bo dzięki nim mamy szansę na przetrwanie. Dlatego tak duży nacisk kładzie się na świadomość ekologiczną i edukację, mając na względzie nie tylko „tu i teraz”, ale także dobrobyt przyszłych pokoleń.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat: Poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa II

Podstawa programowa

XIII. Człowiek a środowisko geograficzne – konflikty interesów: wpływ działalności człowieka na atmosferę na przykładzie smogu, inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne, rolnictwa, górnictwa i turystyki na środowisko geograficzne, transportu na warunki życia i degradację środowiska przyrodniczego, zagospodarowania miast i wsi na krajobraz kulturowy, konflikt interesów człowiek – środowisko, procesy rewitalizacji i działania proekologiczne.

Uczeń:

8. identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko i rozumie potrzebę ich rozwiązywania zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz podaje własne propozycje sposobów rozwiązania takich konfliktów;
10. przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Ziemi.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- omawia różne poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko,
- wskazuje, w jaki sposób wybrane poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko zmieniały się w czasie,
- wskazuje autorów związanych z wybranymi poglądami na relacje człowiek – środowisko.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania: blended learning, IBSE, debata

Formy pracy: praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze:

J.M. Dołęga, *Ekofilozofia – nauka XXI wieku*, „Problemy Ekorozwoju” 2006, nr 1 (1), s. 17–22.

W. Tyburski, *Człowiek – środowisko przyrodnicze w świetle wybranych stanowisk filozoficznych i ekofilozoficznych*, „Paedagogia Christiana” 2011, nr 2 (28) s. 41–63.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel otwiera wstępną dyskusję na temat znaczenia przyrody w życiu człowieka.
- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie zapoznają się z grafiką interaktywną. Nauczyciel sprawdza zrozumienie treści grafiki przez uczniów. Uczniowie w parach lub indywidualnie wykonują polecenie zawarte w tej części e-materiału. Po upływie określonego przez nauczyciela czasu wskazani uczniowie bądź ochotnicy prezentują swoje odpowiedzi.
- Uczniowie zapoznają się z audiobookiem. Po wysłuchaniu treści wspólnie z nauczycielem rozmawiają na temat przedstawionego w materiale poglądu (ekofilozofia). Następnie indywidualnie, w parach lub grupach (w zależności od wielkości i poziomu klasy) wykonują polecenia zawarte w tej części e-materiału (sekcja „Audiobook”). Po upływie określonego przez nauczyciela czasu wskazani uczniowie bądź ochotnicy prezentują swoje odpowiedzi, możliwa krótka dyskusja na temat przedstawionych przez uczniów odpowiedzi.
- Jeśli pozostanie na to czas, nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy. Każda grupa otrzymuje jeden z poglądów dotyczących relacji człowiek – środowisko (nihilizm geograficzny, determinizm geograficzny, posybilizm geograficzny). Uczniowie otrzymują czas na przygotowanie argumentów „za” słusznością danego poglądu. Uczniowie mogą korzystać z e-materiału oraz dostępnych źródeł informacji. Następnie w debacie uczniowie przedstawiają swoje argumenty i próbują się nawzajem przekonać. Moderatorem debaty jest nauczyciel. W podsumowaniu debaty nauczyciel może poprosić zespół klasowy o wybranie poglądu, który najbardziej przekonuje uczniów (np. poprzez głosowanie).

Faza podsumowująca

- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
- Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom najwięcej problemów podczas zajęć.
- Ocena pracy uczniów podczas lekcji, uwzględniając ich aktywność i zaangażowanie.

Praca domowa

- Praca pisemna: „Postawa ekologiczna w odniesieniu do relacji człowiek – środowisko. W wypowiedzi uwzględnij, jak postawa ekologiczna może przejawiać się w skali lokalnej (np. w codziennym życiu człowieka) oraz w skali globalnej (np. na poziomie polityki państw)”.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium:

Audiobook może zostać wykorzystany w ramach uzupełnienia podczas lekcji dotyczącej postaw proekologicznych (zakres podstawowy: XIII. 9) oraz podczas lekcji dotyczącej ochrony środowiska przyrodniczego (zakres podstawowy: XIV. 11).